

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

II. ÚS 149/2023-21

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Ľuboša Szigetiho, sudkyne Jany Laššákovej (sudkyňa spravodajkyňa) a sudcu Petra Molnára v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] zastúpenej AZARIOVÁ & RUŽBAŠÁN Law firm s. r. o., Kmeťova 26, Košice, IČO 47 237 406, v mene ktorej koná advokátka JUDr. Klaudia Azariová, proti rozsudku Okresného súdu Trenčín č. k. 21 C 13/2019 z 9. decembra 2021 a rozsudku Krajského súdu v Trenčíne č. k. 5 Co 49/2022 z 12. októbra 2022 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 27. januára 2023 domáha vyslovenia porušenia základného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozsudkom Okresného súdu Trenčín (ďalej len „okresný súd“) č. k. 21 C 13/2019 z 9. decembra 2021 (ďalej aj „rozsudok okresného súdu“) a rozsudkom Krajského súdu v Trenčíne (ďalej len „krajský súd“) č. k. 5 Co 49/2022 z 12. októbra 2022 (ďalej aj „rozsudok krajského súdu“ alebo spolu ďalej aj „napadnuté rozhodnutia“).

Sťažovateľka navrhuje vysloviť porušenie označených práv napadnutými rozhodnutiami a požaduje ich zrušenie.

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľka sa žalobou podanou na okresnom súde proti žalovaným 1 až 5 domáhala určenia, že v návrhu špecifikované nehnuteľnosti patria do dedičstva po jej právnom predchodcovi. Okresný súd napadnutým rozsudkom žalobu zamietol a svoje rozhodnutie odôvodnil tým, že sťažovateľke sa nepodarilo preukázať, že jej právny

predchodca bol ku dňu svojej smrti vlastníkom dotknutých pozemkov, a rovnako sa jej nepodarilo preukázať, že by porúčiteľ splnil podmienky vydržania na nadobudnutie vlastníckeho práva k pozemkom. Okresný súd vychádzal najmä zo skutočnosti, že medzi porúčiteľom a právnym predchodcom žalovaného 1 bola v roku 1941 uzavretá neplatná kúpna zmluva. Neplatnosť kúpnej zmluvy okresný súd vyvodil z dobových reálií (arizácia majetku obyvateľov židovského etnika) a tiež z úradne osvedčeného právneho úkonu z roku 1946, v ktorom porúčiteľ vyhlásil, že kúpna zmluva medzi ním a jeho strýkom (právny predchodca žalovaného 1) bola iba formálna, kúpna cena nebola vyplatená a že súhlasí so spätným prevodom všetkých nehnuteľností, ktoré boli na neho takým spôsobom formálne prevedené. Sťažovateľka síce v konaní predložila listinu z roku 1947, ktorou porúčiteľ svoje vyhlásenie zobral späť, avšak podpis na tejto listine nebol úradne osvedčený a žalovaní jeho pravosť spochybnili (poukázali na rozdielnosť podpisov). Podľa okresného súdu sťažovateľka síce listinu z roku 1947 ako dôkaz predložila, no neuniesla dôkazné bremeno o jej pravosti. Okresný súd tiež uviedol, že vo veci určenia, či pozemky patria do dedičstva, posudzoval výlučne možné vlastníctvo porúčiteľa ku dňu jeho smrti, preto námietky týkajúce sa platnosti notárskej zápisnice, na podklade ktorej bol ako vlastník zapísaný žalovaný 1, nepovažoval za relevantné.

3. Proti rozsudku okresného súdu podala sťažovateľka odvolanie z dôvodu nesprávneho právneho posúdenia. Sťažovateľka tvrdila, že okresný súd nemal oprávnenie posudzovať platnosť zmluvy z roku 1941, a zároveň, že pre také posúdenie aplikoval nesprávnu právnu normu. Sťažovateľka zdôraznila, že právny predchodca žalovaného 1 ani jeho potomkovia sa nikdy nesnažili o vrátenie sporných pozemkov v rámci reštitučných konaní, čo svedčí o tom, že si boli vedomí, že nie sú ich vlastníckmi. Za nepreskúmateľný a nesprávny označila sťažovateľka záver okresného súdu o nevierohodnosti dokumentu z roku 1947. Sťažovateľka tiež predložila súdu archívne dokumenty, ktorými preukazovala pohnútky, ktoré viedli k prepisu majetku pôvodného vlastníka a ktorými prezentovala, že skutočným dôvodom prepisu majetku boli exekučné konania a dlhy právneho predchodcu žalovaného 1. Tieto dokumenty sťažovateľka predložila krajskému súdu v rámci svojej dupliky a prezentovala ich ako novoty v odvolacom konaní. V odvolaní sťažovateľka tiež uviedla, že rozsudok okresného súdu je nepreskúmateľný a že prvoinštančný súd sa odmietol zaoberať notárskou zápisnicou o vydržaní, ktorá nemá zákonom vyžadované náležitosti, čím okresný súd legalizoval nezákonné nadobudnutie vlastníckeho práva žalovaným 1.

4. Krajský súd napadnutým rozsudkom potvrdil rozsudok okresného súdu. Krajský súd v odôvodnení rozsudku vo vzťahu k námietke sťažovateľky, že pôvodný vlastníck nežiadal pozemky reštitučne vrátiť v trojročnej lehote podľa zákona č. 128/1946 Sb. o neplatnosti niektorých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vcházejících v znení zákona 79/1948 Sb., uviedol, že na to nemal ani dôvod, pretože povinná osoba majetok pôvodnému vlastníckovi dobrovoľne vrátila. Okrem toho uvedený zákon nemôže dopadať na majetkové prevody, ktoré neboli platné. Pokiaľ ide o pravosť jednotlivých listín, krajský súd uviedol, že podpisy na listine z roku 1946 sú riadne úradne osvedčené, teda majú charakter verejnej listiny na rozdiel od listiny z roku 1947 predloženej sťažovateľkou. Ako nedôvodné postupne vyhodnotil krajský súd v bodoch 22 – 23 aj námietky sťažovateľky o identifikácii sporných pozemkov. Napokon sa krajský súd vysporiadal s dobovými

dokladmi, ktoré sťažovateľka predložila v priebehu odvolacieho konania, a neuznal ich ako novoty (predložené až 2 mesiace po skončení lehoty na podanie odvolania).

II. Argumentácia sťažovateľky

5. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti predovšetkým kritizovala notársku zápisnicu o vydržaní, na základe ktorej bolo vlastnícke právo k sporným pozemkom zapísané v prospech žalovaného 1. V tejto súvislosti popísala konkrétne dôvody, pre ktoré považuje notársku zápisnicu za nulitný právny úkon. Zdôraznila, že notárska zápisnica bola vyhotovená 28. júna 2019, pričom okresný súd uznesením č. k. 14 D 475/2019 zo 4. júna 2019 začal dedičské konanie po poručiteľovi, právnom predchodcovi sťažovateľky. Až do zapísania žalovaného 1 ako vlastníka na podklade notárskej zápisnice bol ako neznámy vlastník na príslušnom liste vlastníctva evidovaný právny predchodca sťažovateľky. Vzhľadom na zmenu vlastníka tak bola sťažovateľka nútená podať žalobu o určenie, že nehnuteľnosti patria do dedičstva. V dôsledku tejto situácie nastala okolnosť, že to bola práve sťažovateľka, ktorá musela vlastníctvo poručiteľa ku dňu jeho smrti preukazovať, pričom toto jeho vlastníctvo nebolo roky nikým spochybňované.

6. Vo vzťahu k napadnutým rozhodnutiam sťažovateľka uviedla: „... okresný ani krajský súd žiadnym spôsobom neriešili nadobudnutie vlastníckeho práva žalovaným v 1. rade notárskou zápisnicou o vydržaní a naopak, žalobkyňa, ktorá nijako nezapríčinila danú situáciu a protiprávne prišla o predmet dedičstva, bola donútená historicky preukazovať vlastnícke právo, ktoré jej súdy neuznali. Výsledok rozhodnutia tak okresného ako aj krajského súdu teda je ten, že súdy priznali ochranu žalovanému v 1. rade, ktorý získal pozemky protizákonné a následne k nim podiely reťazovo previedol na ďalšie osoby a naopak, súdny nepriznali žiadnu ochranu sťažovateľke ako osobe, ktorej predok bol desiatky rokov na liste vlastníctva k pozemkom ako vlastník a desiatky rokov jeho vlastníctvo nebolo nijako spochybnené nikým.“

7. Sťažovateľka spochybňovala aj to, ktoré pozemky boli predmetom komasácie, ROEP a následne vydržania, a uviedla, že okresný súd ani krajský súd sa týmito dôkazmi vôbec nezaoberali, čo spôsobuje nepreskúmateľnosť napadnutých rozhodnutí. Vo veci konajúce súdy legitimizovali nezákonnú notársku zápisnicu, čím odopreli súdnu ochranu vlastníkovi, ktorého vlastníctvo nebolo desiatky rokov spochybňované.

III. Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

8. Sťažovateľka namieta porušenie práva na súdnu ochranu a spravodlivý proces (čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 6 ods. 1 dohovoru) napadnutými rozhodnutiami okresného súdu a krajského súdu, ktorými bola jej žaloba o určenie, že nehnuteľnosti patria do dedičstva po jej právnom predchodcovi, zamietnutá.

9. Ústavou vymedzená právomoc ústavnému súdu neumožňuje, aby nahrádzal rozhodovacia činnosť (právomoc) všeobecných súdov, ak je založená zákonom alebo na základe zákona. Ústavný súd môže uplatniť svoju právomoc až vtedy, ak fyzická osoba alebo právnická osoba nemala inú ústavnú a zákonnú možnosť účinnej ochrany svojich práv. Ústava ani zákon č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) nepripúšťajú, aby si sťažovateľ ako účastník konania zvolil medzi súdnymi orgánmi ochrany porušených základných práv a slobôd. Naopak, z čl. 127 ods. 1 ústavy jednoznačne vyplýva, že sťažovateľ pred tým, ako požiada o ústavnú ochranu ústavný súd, musí vyčerpať všetky (iné) dostupné a účinné prostriedky ochrany svojich práv. Podľa stabilizovanej judikatúry ústavný súd nie je oprávnený poskytovať ochranu ústavnosti vo veciach, v ktorých sa sťažovateľ mohol (môže) domôcť ochrany svojich práv v konaní pred všeobecným súdom vlastnými, dovolenými a v danom prípade Civilným sporovým poriadkom ustanovenými procesnými úkonmi (I. ÚS 161/02, I. ÚS 79/07, II. ÚS 339/2020).

III.1. K namietanému porušeniu práv rozsudkom okresného súdu:

10. Ústavnú sťažnosť proti napadnutému rozsudku okresného súdu vo vzťahu k namietanému porušeniu základných práv je potrebné odmietnuť z dôvodu nedostatku právomoci ústavného súdu podľa § 56 ods. 2 písm. a) zákona o ústavnom súde.

11. Ako z citovaného čl. 127 ods. 1 ústavy vyplýva, právomoc ústavného súdu poskytovať ochranu základným právam a slobodám je daná iba subsidiárne, teda len vtedy, keď o ochrane týchto práv a slobôd nerozhodujú všeobecné súdy.

12. Proti rozsudku okresného súdu sťažovateľka podala odvolanie ako riadny opravný prostriedok, a preto právomoc poskytnúť ochranu právam sťažovateľky podľa ústavy a dohovoru mal krajský súd v rámci odvolacieho konania. Tým je zároveň v uvedenom rozsahu vylúčená právomoc ústavného súdu.

III.2. K porušeniu práv rozsudkom krajského súdu:

13. Ústavný súd hneď v úvode tejto časti opätovne poukazuje na princíp subsidiarity zakotvený v čl. 127 ods. 1 ústavy, podľa ktorého môže ústavný súd konať o namietanom porušení sťažovateľových práv a vecne sa zaoberať jeho ústavnou sťažnosťou, ak sa sťažovateľ nemôže domáhať ochrany svojich práv pred iným súdom prostredníctvom iných právnych prostriedkov, ktoré mu zákon na to poskytuje. Zmysel a účel uvedeného princípu subsidiarity spočíva v tom, že ochrana ústavnosti nie je a ani podľa povahy veci nemôže byť výlučne úlohou ústavného súdu, ale je úlohou všetkých orgánov verejnej moci v rámci im zverených kompetencií. Ústavný súd predstavuje v tejto súvislosti *ultima ratio* inštitucionálny mechanizmus, ktorý nasleduje až v prípade nefunkčnosti všetkých ostatných orgánov verejnej moci, ktoré sa na ochrane ústavnosti podieľajú. Opačný záver by znamenal popieranie princípu subsidiarity ochrany ústavnosti ústavným súdom podľa zásad uvedených v § 132 ods. 2 zákona o ústavnom súde (obdobne pozri sp. zn. III. ÚS 149/04, IV. ÚS 135/05, II. ÚS 137/2019).

14. K pojmu procesný postup súdu (ako určujúcemu limitu na dovolací prieskum) Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) v rozhodnutí č. k. 6 Cdo 98/2017 z 31. januára 2019 uviedol: „Aj Najvyšší súd Slovenskej republiky už v minulosti vo viacerých svojich rozhodnutiach práve pod vplyvom judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva a judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky zaujal stanovisko, že medzi práva civilného procesu na zabezpečenie spravodlivej ochrany jeho práv a právom chránených záujmov patrí nepochybne aj právo na spravodlivý proces a že za porušenie tohto práva treba považovať aj nedostatok riadneho a vyčerpávajúceho odôvodnenia súdneho rozhodnutia. Povinnosť súdu rozhodnutie náležite odôvodniť, je totiž odrazom práva strany sporu na dostatočné a presvedčivé odôvodnenie spôsobu rozhodnutia súdu, ktorý sa zaoberá so všetkými právne relevantnými dôvodmi uplatnenej žaloby, ako aj so špecifickými námietkami strany sporu. Porušením uvedeného práva strany sporu na jednej strane a povinnosti súdu na strane druhej sa strane sporu (okrem upretia práva dozvedieť sa o príčinách rozhodnutia práve zvoleným spôsobom) odníma možnosť náležite skutkovo aj právne argumentovať proti rozhodnutiu súdu v rámci využitia prípadných riadnych alebo mimoriadnych opravných prostriedkov. Za znemožnenie strane uskutočňovať jej patriace procesné práva v takej miere, že dochádza k porušeniu práva na spravodlivý proces v zmysle § 420 písm. f) C. s. p., treba preto považovať aj taký nedostatok rozhodnutia súdu, keď rozhodnutie neobsahuje žiadne dôvody alebo ak v ňom absentuje zásadné vysvetlenie dôvodov podstatných pre rozhodnutie vo veci, prípadne, ak argumentácia obsiahnutá v odôvodnení rozhodnutia je natoľko vnútorne rozporná, že rozhodnutie ako celok je nepresvedčivé.“

15. Za arbitrárne, resp. nedostatočne odôvodnené je treba považovať rozhodnutie všeobecného súdu aj v situácii, keď všeobecný súd svoj právny záver nezdôvodní zo všetkých zákonných hľadísk, ktoré v danej situácii prichádzajú do úvahy (I. ÚS 154/2005).

16. Nedostatočné odôvodnenie rovnako aj arbitrárnosť akéhokoľvek rozhodnutia majú za následok, že nie je možné spoľahlivo zistiť, na základe čoho orgán predmetné rozhodnutie vydal, na základe akých skutkových zistení a právnych záverov postupoval, a preto nie je možné spoľahlivo preskúmať toto rozhodnutie.

17. Najvyšší súd v rozhodnutí č. k. 6 Cdo 155/2017 z 25. októbra 2017 prezentoval názor, že „Citované ustanovenie § 420 písm. f) C. s. p. zakladá prípustnosť a zároveň dôvodnosť dovolania v tých prípadoch, v ktorých miera porušenia procesných práv strany nadobudla intenzitu porušenia jej práva na spravodlivý proces. Pod porušením práva na spravodlivý proces v zmysle tohto ustanovenia treba rozumieť nesprávny procesný postup súdu spočívajúci predovšetkým v zjavnom porušení kogentných procesných ustanovení, ktoré sa vymyká nielen zákonnému ale aj ústavnému procesnoprávnemu rámcu, a ktoré tak zároveň znamená aj porušenie ústavne zaručených procesných práv spojených s uplatnením súdnej ochrany práva. Ide napr. o právo na verejné prejednanie veci za prítomnosti strany sporu, právo vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom, právo na riadne odôvodnenie rozhodnutia, na predvídateľnosť rozhodnutia, na zachovanie rovnosti strán v konaní, na relevantné konanie súdu spojené so zákazom svojvoľného postupu a na rozhodnutie o riadne uplatnenom nároku spojené so zákazom denegatio iustitiae (odmietnutia spravodlivosti).“. Obdobné názory najvyšší súd prezentoval aj v rozhodnutiach

č. k. 6 Cdo 137/2017 z 21. júna 2018 publikovanom v Zbierke č. 3/2019, č. k. 3 Cdo 3/2018 z 13. decembra 2018, č. k. I Obdo 45/2017 z 22. marca 2018.

18. Z analyzovaných rozhodnutí možno urobiť záver, že nepreskúmateľnosť rozhodnutia spôsobená buď nedostatkom odôvodnenia, alebo arbitrárnosťou rozhodnutia je porušením základného práva na spravodlivý proces garantovaného v čl. 46 ods. 1 ústavy, ako aj práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru a z týchto dôvodov najvyšší súd pripustil, že aj tento dôvod môže byť spôsobilým dovolacím dôvodom podľa § 420 písm. f) Civilného sporového poriadku, keď posúdil rozhodnutie súdu ako výsledok procesného postupu súdu a jeho kvalitu ako odraz kvality poskytnutej ochrany práva na spravodlivé súdne konanie.

19. Ústavný súd v tomto prípade považuje za potrebné zdôrazniť, že síce otázka posúdenia, či sú splnené podmienky, za ktorých sa môže uskutočniť dovolacie konanie, patrí v konkrétnej veci v rámci takéhoto konania do výlučnej právomoci dovolacieho súdu, t. j. najvyššieho súdu, nie do právomoci ústavného súdu, čo však zároveň nevylučuje, že ústavne konformné posúdenie vlastnej právomoci najvyšším súdom je ústavným súdom následne preskúmateľné v konaní o ústavnej sťažnosti (m. m. II. ÚS 559/2018).

20. Sťažovateľka sa domnieva, ako to v ústavnej sťažnosti prezentuje, že v jej prípade neexistuje iný súd, na ktorom by mohla účinne uplatniť ochranu označených práv. Ústavný súd však poukazuje na to, že sťažovateľkou prezentované nedostatky v postupe krajského súdu ako súdu odvolacieho (nedostatky v odôvodnení, nevysporiadanie sa s predloženými dôkazmi) mohla uplatniť prostredníctvom § 420 písm. f) Civilného sporového poriadku, v zmysle ktorého je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. Ústavný súd tak konštatuje, že sťažovateľka mala možnosť uplatniť ochranu svojich označených práv prostredníctvom v jej prípade účinného právneho prostriedku, ktorý jej poskytujú príslušné ustanovenia Civilného sporového poriadku, teda prostredníctvom dovolania.

Vychádzajúc z uvedeného, ústavný súd vyhodnotil ústavnú sťažnosť v tejto časti ako neprípustnú a ako takú ju podľa § 56 ods. 2 písm. d) v spojení s § 132 ods. 2 zákona o ústavnom súde odmietol.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 30. marca 2023

Ľuboš Szigeti
predseda senátu